

прикладні проблеми сучасної науки : мат. Всеукр. наук.-практ. семінару. Миколаїв : ЛДУВС імені Дідоренко, 2015. С. 89–92.

5. Протидія корупційній злочинності в Україні: навч. посіб. / Ю. І. Дмитрик, Д. І. Йосифович, І. В. Красницький, С. І. Мельник та ін.; за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 308 с.

Любченко Тетяна Сергіївна,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії Національної академії внутрішніх
справ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТЕРПІЛИХ У СТ. 399 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У науці кримінального права потерпілі вважаються факультативною ознакою в структурі об'єкта кримінального правопорушення. При цьому, в тексті Кримінального кодексу України (далі – КК) визначення цієї ознаки відсутнє, хоча сам термін «потерпілий» вживається в КК досить часто. Натомість, положеннями ч. 1 ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) визначено, що потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [1]. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

Згідно з усталеними в кримінально-правовій доктрині позиціями, потерпілим від кримінального правопорушення може бути будь-який соціальний суб'єкт за умови, що його блага, праву чи інтересу, що знаходиться під охороною КК, кримінальним правопорушенням заповдіяна шкода або створена загроза заповдіяння такої [2, с. 73]. Потерпілого визначають як факультативну ознаку об'єкта кримінального правопорушення, котра характеризує людину, із приводу якої вчиняється кримінальне правопорушення, чи якій, згідно із кримінально-правовою нормою, діянням завдається істотна шкода або створюється загроза її заповдіяння [3, с. 116]. Як бачимо, доктринальне кримінально-правове розуміння потерпілого є ширшим

за обсягами від визначення потерпілого як сторони в кримінальному провадженні згідно положень КПК.

Положеннями ст. 399 КК чітко визначено коло потерпілих від даного діяння: захисник чи представник особи або їх близькі родичі [4].

Відповідно до положень ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю [1].

Згідно зі змістом ст. 44 КПК, законний представник підозрюваного, обвинуваченого до участі в процесуальній дії залучається у випадку, якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною. Як законні представники можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний [1].

Представник потерпілого (ст. 58 КПК) – це особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником. Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. Якщо потерпілим є неповнолітня особа або особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з нею залучається її законний представник (ст. 59 КПК) [1].

Чинний КПК, крім вищевказаних видів представника, називає і такі поняття, як «представник цивільного позивача, цивільного відповідача» та «законний представник цивільного позивача». Так, у ч. 1 ст. 63 КПК зазначено, що представником цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні може бути

особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником або керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівники юридичної особи за довіреністю – у випадку, якщо цивільним позивачем, цивільним відповідачем є юридична особа. Положеннями ч. 1 ст. 64 КПК визначено, що у разі наявності неповнолітньої особи або особи, визнаної в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною в якості цивільного позивача, її процесуальними правами користується законний представник [1].

З викладеного вище вбачається, що термін «представник особи» є родовим поняттям, яке об'єднує в собі наступних представників особи: 1) законний представник підозрюваного, обвинуваченого; 2) законний представник потерпілого; 3) представник цивільного позивача, цивільного відповідача; 4) законний представник цивільного позивача.

Слід зазначити, що Конвенція про захист прав людини і основних свобод, ратифікована Верховною радою України 17.07.1997 р. та «Основні принципи, що стосуються ролі юристів», прийняті Конгресом ООН з питань попередження злочинності і поводження з правопорушниками, передбачають, що кожна людина має право звернутися до будь-якого юриста за допомогою для захисту і відстоювання своїх прав та захисту їх на всіх стадіях кримінального судочинства; жодний суд чи адміністративний орган, в якому визнається право на адвоката, не відмовляється визнавати права юриста відстоювати в суді інтереси свого клієнта за винятком тих випадків, коли юристу було відмовлено в праві виконувати свої професійні обов'язки відповідно до національного права [5, с. 110-111].

Незважаючи на фактичне ототожнення положеннями міжнародно-правових актів термінів «захисник» та «юрист», з такою позицією не можна погодитись, оскільки термін «юрист» є узагальненим родовим поняттям, що охоплює всі види професійної юридичної діяльності (нотаріус, суддя, юрисконсульт, слідчий, прокурор, адвокат).

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Сенаторов М.В. Потерпілий від злочину в кримінальному праві: монографія / за ред. В.І. Борисова. Харків: Право, 2006. 208 с.
3. Музика А.А., Лашук Є.В. Про загальне поняття предмета злочину. *Вісник Асоціації кримінального права*. 2014. № 1 (2). С. 103–118. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/?page_id=240
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. Тичина Т.Є. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність захисника : дис. ... доктора філософії : 081 «Право». Харків, 2021. 257 с.

Люшненко Софія Павлівна,
курсант ННІ № 1 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: **Ткаченко Ірина**
Михайлівна, викладач кафедри
кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КВАЛІФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення правова система України піддалася кардинальним змінам, це відбулося через низку факторів, одним із яких було вчинення великої кількості кримінальних правопорушень проти власності, які становлять значну небезпеку як окремим громадянам, так і суспільству в цілому. На початку березня 2022 року в Засобах масової інформації почали з'являтися відео та статті де військові країни агресора активно здійснювали крадіжки та грабежі з будинків цивільного населення України, також підтверджувалися факти мародерства.

Вознюк А.А. зазначає, що необхідність визнання воєнного або надзвичайного стану, а також пов'язаних з ними обставин, такими, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання, обумовлена тим, що за їх наявності полегшується вчинення кримінально протиправного діяння, зростає ризик особи стати потерпілою, а правоохоронні органи мають обмежені ресурси для адекватного кримінально-правового реагування. Тому для правильного і належного аналізу кримінальних правопорушень проти власності в умовах зовнішньої агресії є доцільним дати визначення поняття «Воєнний стан» [1, с. 315].

Отже, згідно з Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.10.2023 року № 389-VIII, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її